

דף שבועי

בס"ד

פרשת ראה, תשפ"ג, מספר 1532

בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם מיכאל קנובסקי

אולי בשל כפל הסיבות, לכאורה, רבינו בחיי וראשונים אחרים¹ קושרים את "בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם" דווקא לפרשה הקודמת. וכך אומר רבנו בחיי:

נסמכה פרשה זו לעיר הנידחת להורות שאסור להתאבל על מתי עיר הנידחת, איש על בנו ועל אחיו.

בעיר הנידחת, גם אם מת אחד מקרובי המשפחה, לא ראוי שיתאבלו עליו, שכן הוא עבד עבודה זרה, ואילו אתם בנים לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם. הרב שמשון רפאל הירש לוקח זאת צעד נוסף. הוא מקשר את כל שלושת הפרשיות הקודמות: נביא שקר, מסית ומדיח ועיר הנידחת לפסוק 'בנים אתם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם'. המשותף בין שלוש פרשיות אלו הוא שמדובר באנשים המנצלים את כוח השפעתם כדי להסיר את לבבנו מעבודת ה'. התורה מזהירה אותנו שבין אם זה נביא רם מעלה מבחינה רוחנית, שבא באותות ובמופתים, או קרוב כמו בן אימך, בנך, בתך או אשת חיקך, או שכנים הבאים לשכנע אותנו לעזוב את ה' – לא נשמע אליהם כי בנים אתם לֵה', והקשר בין אב לבנו לעולם לא ינותק. הרב הירש מוסיף ומסביר, שמשה חשש שמא כאשר יתיישב עם ישראל בארצו, מפוזר בין כל הגויים שנשארו שם, יהיה קל להשפיע עליו לעבוד עבודה זרה. לכן הוא מזכיר לעם ישראל: "בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם"; קשר הדם שקיים כביכול בינינו לבין ה' חזק יותר מכל השפעה זרה. נראה שהרב הירש דיבר מהרהורי ליבו, כי באותה תקופה השתוללה התבוללות בקרב רבים מיהודי גרמניה.

ובכל זאת, לפי הפשט, הפסוק המתחיל ב"בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם" פותח פרשה חדשה, ולכן קשה לשייך אמירה זו לפרשיות הקודמות. אבן עזרא מקשר את האמירה הזו לא רק להמשך הפסוק הַדֵּן בַּאִסוּר גְּדִידָה, אלא גם לפרשה שלאחריו, של המאכלים האסורים והמותרים. בלשונו:

באמצע פרשתנו מופיעה אמירה מכוננת: "בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם" (דב' יד:א). מילים אלו נכתבו בין פסוקים המדברים על נביא שקר, מסית ומדיח ועיר הנידחת לבין האיסורים של 'לא תתגודדו' ומאכלים אסורים. משה יכול היה לכתוב 'בנים אתם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם' במקומות רבים. לדוגמה: 'בנים אתם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם, שופטים ושוטרים תתן לך' או 'בנים אתם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם לא תאכלו כל נבלה'. מהי משמעות האמירה הזו דווקא כאן?

לפי פשוטו של מקרא, המשפט "בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם" שייך לחצי השני של הפסוק: "לא תתגודדו ולא תשימו קֶרֶחַ בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת". וכך מפרש רש"י:

לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהיו אמוריים עושים, לפי שאתם בניו של מקום.

הבעיה עם פירוש רש"י היא, שאם "בְּנִים אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם" הוא הטעם לאיסור 'לא תתגודדו', מדוע התורה ממשיכה בפסוק שלאחריו: "כִּי עִם קְדוּשַׁת אֲתֶם לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם וּבְךָ בָּחַר ה' לֵהֵיטוֹ לֹא לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה"? (שם:ב). המילה "כי" באה לתת טעם לאיסור של 'לא תתגודדו', ואם כן, המשפט הראשון (בנים אתם וגו') מיותר כביכול. הרמב"ן, כנראה, מתחבט בשאלה זו. הוא מבאר שה' מדגיש כאן את קדושת כל עם ישראל. גם בפרשת אמור כתוב: "לא יקֶרְחוּ קֶרֶחַ בְּרֵאשֵׁם וּפְאֹת זִקְנָם לֹא יִגְלְחוּ וּבְבִשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטוֹת" (וי' כא:ה), אבל שם האיסורים מכוונים לכוהנים בלבד. הרמב"ן מסביר שאומנם הכוהנים קדושים, אבל כאן משה מבהיר שכולנו בנים לֵה', ולכן גם כל ישראל מצווים ב"לא תתגודדו", "כי עם קדוש אתה לֵה' אֶ-לֹהֵיכֶם".

* ד"ר מיכאל קנובסקי עורך מדעי ובוגר הכולל והמחלקה לביוולוגיה באוניברסיטת בר-אילן.

1 ראו חזקוני על הפסוק.

וכן היה רבי יהודה אומר: אין בהם מומים, שנאמר "לא בניו מומים", ואומר (יש' א:ד): "זרע מרעים בנים משחיתים". אם כשמחיתים קרויים בנים, אילו לא היו משחיתים על אחת כמה וכמה.

ישנו סיפור במסכת בבא בתרא (י ע"א) על טורנוס רופוס הרשע, הנציב הרומי בזמן מרד בר כוכבא, שהתווכח עם רבי עקיבא בשאלה אם בני ישראל נחשבים בנים או עבדים לפני המקום. הפסוקים מצביעים על שני סוגי היחסים. מצד אחד "בנים אתם לה' א-להיכם" (דב' יד:א), ומצד שני "כי לי בני ישראל עבדים" (וי' כה:נה). טורנוס רופוס ניסה לשכנע את רבי עקיבא שבני ישראל הם עבדים למקום, וכיוון שמרדו בקב"ה, מגיע להם עונש ואינם רצויים יותר לפני ה'. לעומת זאת, רבי עקיבא דימה את בני ישראל לבנים סוררים שאומנם קיבלו עונש מאביהם, אך האב עדיין מרחם על הבנים.

גם הרמב"ם בהלכות צדקה (פרק י הלכה ב) פוסק כשיטת רבי מאיר. וכך הוא אומר:

וכל ישראל והנלווה עליהם כאחים הם, שנאמר: 'בנים אתם לה' א-להיכם', ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו? ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן, הלעכר"ם ששונאים אותן ורודפים אחריהן? הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן.

אנחנו כולנו אחים, מכיוון שיש לנו אב אחד וכולנו בנים לה' אלוקינו.

האלשיך מדגיש כאן את חשיבות האמירה "בנים אתם לה' א-להיכם". הרי משה אמר זאת לפרעה 40 שנה קודם לכן (שמ' ד:כב): "בני בכרי ישראל", ביטוי שמבליט אף יותר את קרבתנו לקב"ה. האלשיך טוען, שבספר שמות עם ישראל ככלל, כלומר כנסת ישראל, נקראת בן לקב"ה. לעומת זאת, בפרשתנו, משה מדגיש שכל אחד ואחד מאיתנו הוא בן בפני עצמו להקב"ה, כלומר "בנים" ברבים. אומנם יש לנו קדושה בהיותנו חלק מכלל עם ישראל כמו שכתוב: "כי עם קדוש אתה לה' א-להיך", אבל גם לכל יחיד ויחיד יש קדושה אינהרנטית בתור "בנים אתם לה' א-להיכם". הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא

לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

[f](#) הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

כי אתה עם קדוש בלב ובפה, ותהיו מובדלים מן העמים.

ניתן להרחיב את פירושו של אבן עזרא ולהראות, שהאמירה "בנים אתם לה' א-להיכם" היא למעשה פתיחה לכל המצוות המוזכרות ברצף עד פרשת שופטים, וכולן מצוות המבדילות אותנו מהגויים. כלומר, מעשרות, שמיטת כספים, הענקת מתנות לעבד עברי, בכורות בהמה, וכמובן חגי ישראל. כולם ניתנו לנו מאבא אוהב כדי שנהיה לו לעם קדוש.

ישנה מחלוקת תנאים המובאת בספרי² על האמירה "בנים אתם לה' א-להיכם":

רבי יהודה אומר אם נוהגים אתם כבנים הרי אתם בנים ואם לאו אין אתם בנים. רבי מאיר אומר בין כך ובין כך 'בנים אתם לה' א-להיכם'. וכן הוא אומר בהושע (ב:א): "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יהם לא עמי אתם ואמר להם בני אל חי"³.

רב מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בעל ה"משך חכמה", מסביר את מחלוקתם של רבי יהודה ורבי מאיר. רבי יהודה דורש סמוכים בספר דברים. הפסוק לפני "בנים אתם לה' א-להיכם" אומר "כי תשמע בקול ה' א-להיך לשמר את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום לעשות ה' אשר בעיני ה' א-להיך" (דב' יג:ט). מתי אנחנו נחשבים לבנים לה'? רק כאשר אנחנו שומעים בקולו. לעומתו, רבי מאיר מביא את הפסוק בהושע המתאר שני מצבים: מצב אחד הוא כאשר בני ישראל עושים רצונו של מקום, ואז "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר" (הו' ב:א). מצב שני הוא כאשר בני ישראל אינם עושים רצונו של מקום, ובלשון הושע: "אשר יאמר להם לא עמי אתם". במקרה זה, בני ישראל נחשבים בכל זאת "לבני אל חי" (שם). בין כך ובין כך אנו בנים לה'.

המלב"ם בפירושו כאן מביא את הספרי מפרשת האזינו⁴ על הפסוק "שחת לו לא בניו מומם" (דב' לב:ה). שם רבי יהודה מסכים עם רבי מאיר, וכך כתוב שם:

2 ספרי דברים פרשת ראה פסקא צו.

3 בשמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מ"ו מובאת מחלוקת דומה על חטא העגל, בין נביאי ישראל (כשיטת רבי מאיר) ובין הקב"ה (כשיטת רבי יהודה). המילה האחרונה ניתנת לנביאים שאומרים: "הרי אתה אומר שאינן בניך ובפניהם הם ניכרים שנאמר (יש' סא:ט): "כל ראיהם יפירום כי הם זרע ברך ה'". מה דרכו של אב שמרחם על בניו אף על פי שסרחו, כך אתה צריך לרחם עליהם, הוי (יש' סד:ז): "ועתה ה' אבינו אתה".

4 ספרי דברים עם פירוש תולדות אדם, הוצאת מוסד הרב קוק, דף שמב-שמג. ישנן גרסאות אחרות ומדרשי תנאים אחרים שמדגישים אף יותר, שרבי יהודה מודה לרבי מאיר כמו הגרסה הבאה: "ר' יהודה אומר אפילו מלאים מומים. לכך נאמר בניו מומם".